

Bölüm 2

1806-1812 OSMANLI-RUS SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ'NE KARŞI KURULAN RUS -SIRP İTTİFAKI

Memet YETİŞGİN¹

Vedat DAŞDEMİR²

Sırpların Osmanlı Egemenliği ve Rusya ile İlk Temasları

Sırplar, Balkanlarda yaşayan Slav asıllı kavimlerdendir. Güney Slavları arasında yer almaktadırlar. Tarihte Balkanlarda zaman zaman bağımsız bir devlet teşekkülüne sahip olsalar da uzun ömürlü, güçlü devletler kuramamışlardır ve bölgenin hâkimi olan Doğu Roma ve Osmanlı Devleti gibi büyük devletlerin idaresinde kalmışlardır (Aslantaş, 2007:29). Osmanlı Devleti, Balkanlara ilk olarak Orhan Bey döneminde (1352) geçti.³ Bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti ile Balkan milletleri arasındaki mücadele de başlamış oldu (Uygun, 2011: 416-436). Sırplar, geçmişin Haçlı seferlerini andıran kesimlerin desteği ve diğer Balkan milletleriyle bir araya gelerek Osmanlı Devleti'yle savaşlar yaptılar. Bu savaşlar Fatih Sultan Mehmet'in 1459 yılında Sırbistan'ı tamamen fethetmesine kadar sürdü (İnalçık, 2020:113). Bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti, 19. yüzyıla kadar Sırbistan'ı bir eyalet olarak yönetti. Belgrat'a atanan Eyalet Paşası, Sırpların sosyal, kültürel, dini ve mezhepsel ananelerine müdahaleden kaçındı. Onların kendi milli benliklerini, kültürel özelliklerini, toplumsal alışkanlıklarını muhafaza etmelerine müsaade edildi. Belgrat Paşası ve Sırp halkının münasebetleri kanunnameler ve yasalarla belirlendi (Karal, 2007: 64). Yerli Balkanlı milletlerle Osmanlı yönetimi arasında ciddi çatışmalar ve mücadeleler pek görülmedi, ta ki 19. yüzyılda Fransız İhtilali'nin doğurduğu yeni siyasi düzen anlayışı ile büyük devletlerin, özellikle Rusya'nın, bölgeye yönelik çıkarları ortaya çıkana kadar. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve bölgedeki merkezi otoritesini kaybetmesi problemlerin derinleşmesine yol açtı.

¹ Prof. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, memyet@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, vedat-dasdemir@hotmail.com

³ Orhan Bey döneminde Rumeli fetihleri için bkz; (İnalçık, 2010: 9-22).

Rusya, 18. yüzyılın başından itibaren Balkanlarla daha yakından ilgilenmeye başladı. I. Petro⁴ (1682-1725) döneminde izlenen dış siyaset, Osmanlı Devleti'ne yönelik uygulanan politikalar, Rus-Osmanlı ilişkilerinde ve Balkanların geleceğindeki önemli etkiler bıraktı (Roberts, 2015:368-372). Saldırgan ve yayılcı bir politika izleyen I. Petro'ya göre, Rusya büyük bir dünya gücü olmalıydı. Sıcak denizlere (Baltık, Karadeniz, Basra gibi) inilmeli, Karadeniz ve Balkanlara sahip olunmalı hatta İstanbul, Boğazlar ve Akdeniz Rusya'nın egemenliğinde bulunmalıydı. Yani Osmanlı Devleti ortadan kaldırılmalıydı. Bu amaçla I. Petro, Balkanlarda uygulanmaya koyduğu politikalarla gerçek manada 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde büyük sorunların ortaya çıkmasına ve devletin adeta Balkanlardan kopup parçalamasına zemin hazırladı. I. Petro, ilk defa Osmanlı Devleti'nden egemenliği altında yaşayan Ortodoksların lehine taleplerde bulundu (Summer, 1993:87-92) aynı zamanda Osmanlı egemenliğinde yaşayan Balkan Hıristiyanlarını, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaları için çağrıda bulundu (Akçura, 1988:16). Her ne kadar o dönemde bu çağrı, genel bir ayaklanmaya neden olmasa da Sırp ve Karadağlıların yaşadığı bölgelerde bazı kıpırdanmalara yol açtı. Dahası I. Petro, Sırplarla sürekli ve doğrudan münasebetlere girmiş, bazı Sırpların, Rusya'nın hizmetinde bulunmalarını sağlamıştı. I. Petro yolunda giden Çar ve Çariçeler, onun politikalarını bir devlet politikası olarak gördüler ve sürekli Osmanlı Devleti'ne yönelik saldırgan politikalar izlediler (Summer, 1993:87-92).

I. Petro, Balkan milletlerini özellikle Sırpları, Osmanlı Devleti'ne karşı ilk defa kışkırtarak ayaklandırmaya çalışmış olsa da Balkanlardaki ilk ciddi ayaklanma 1768-74 Osmanlı-Rus Savaşı'nda oldu.⁵ Yine I. Petro döneminde Ortodokslar lehine istenilen taleplerin gerçekleşmesi de bu savaştan sonra imzalanan (1774) Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla⁶ hayata geçti. Bu antlaşmadan sonra Rusya, Ortodoksların koruyuculuğunu üstlendiği gibi Sırplarla daha yakından ilişki kurmaya başladı.⁷ Bunun yanında bu antlaşmayla Rusya, ileriki yıllarda Osmanlı egemenliği altındaki bazı bölgelerde siyasi ve dini icraatlar sürdürebileceği ve bu bölgeleri Osmanlıdan koparıp kendi nüfuzu altına alacağı maddelerde koydurmayı başardı (Köse, 2006:141-155). Bu bağlamda Mustafa Nuri Paşa, antlaşmanın önemini şöyle yorumlamaktadır; "*Kaynarca Barış Antlaşması, Moskofların Osmanlı Devleti hakkında besledikleri kötü niyetlerini, istila tezgâhlarını kurmuş ve dokumaya ha-*

⁴ I. Petro (Büyük) dönemi (1682-1725) Rusya için her anlamda içeride ve dışarıda büyük bir atılımın, yayılcılığın, ilerlemenin dönemi olmuştur. Petro, Rusya'nın geleceğini şekillendiren, devletin 18. ve 19. yüzyıllarının politikasını belirleyen, modern bir toplum kurmayı hedefleyen, bilimsel ve teknolojik yeniliklerin Rusya'da öncüsü olan, çağdaş Rusya'nın temellerini atan ve Batı Avrupa'yı her anlamda örnek alıp büyük bir değişim, dönüşüm başlatan hükümdardır.

⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz; (Derviş&Devrişheva, 2015: 351-364).

⁶ Küçük Kaynarca Antlaşması'nın maddeleri için bkz; (Mustafa Nuri Paşa, 1980: 73-87).

⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (Beydilli, 2002: 524-527).

zır duruma gelmiş olduğunu devlet ileri gelenleri gryyorlardı.(Mustafa Nuri Paşa, 1980: 73-87). Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı devlet adamları, antlaşmanın gelecek yıllarda Osmanlı Devleti acısından önemli sorunların ortaya ıkarılacağının farkında olmuşlardı. Gerçekten de Rusya, bu tarihten itibaren Sırbistan'a gönderdiği ajanlar ve bu bölgede kurduğu konsolosluklar vasıtasıyla Sırları, Osmanlı Devleti'ne karşı daha çok örgütleyip kışkırtmaya ve kullanmaya başladı.

18. yüzyılın sonlarına doğru Sırlar artık kendilerini Osmanlı Devleti'ne karşı her anlamda koruyacak ve ilerde bağımsız bir devlet olabilmek adına kendilerine yardım edecek büyük bir devletin desteğine ihtiyaç duymaya başlamışlardı. Bu bağlamda 1787-92 Osmanlı-Rus, Avusturya Savaşları, Sırların bundan sonraki politikalarını belirlemelerinde bir dönüm noktası oldu. Zira bu savaş sırasında Avusturya ile daha yakın ilişki kuran Sırlar, Avusturya'yı kendileri için bir kurtarıcı olarak görmüşlerdi. Savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti'ne karşı akın akın Avusturya ordularına katılan Sırlar, Osmanlıya karşı çete savaşları vererek Osmanlı ordularına ağır zayıatlar verdirdiler. Özellikle bu savaş esnasında Avusturya'nın, Belgrat'ı almasında Avusturya safında mücadele eden Sırp savaşçılarının önemli bir payı olmuştu.⁸ Fakat savaş Sırların planladığı gibi gelişip neticelenmedi. Savaş sırasında uluslararası alanda meydana gelen ve büyük devletleri hatta dünyayı etkileyen gelişmeler bu tarihten sonra Sırlarında politikalarını değiştirmelerine sebep oldu. Zira 1789 Fransız İhtilali'yle gün yüzüne çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti gibi çok uluslu bir yapıya sahip olan Avusturya'yı da derinden etkilemişti. 1791 yılında Osmanlı Devleti'yle, Zıştovi Antlaşması'nı imzalararak savaştan çekilen Avusturya, bu tarihten itibaren Osmanlı egemenliğinde yaşayan ulusları artık kendi menfaati gereği kışkırtma ve kullanma politikasından vazgeçti. Dolayısıyla Sırların, Avusturya nezdinde bekledikleri yardımda artık mümkün olamayacaktı. Avusturya'nın politika değişikliği, savaş sırasında Avusturya ordusunda savaşan Sırları büyük bir hayal kırıklığına uğratırken artık bu tarihten itibaren Sırlar, Rusya'ya daha fazla yaklaşmaya hatta Rusya'yı kendilerini koruyacak ve Osmanlı Devleti'nden kurtaracak yegâne devlet olarak görmeye başladılar (Aslantaş, 2015:115-145).

Sırp İşyanı'na Giden Süreç ve Rusya ile Sırların Yakınlaşması

Sırp işyanının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde 1787-92 Osmanlı-Rus, Avusturya Savaşlarının önemli etkisi oldu. Özellikle bu savaştan sonra Balkanlarda ortaya çıkan otorite boşluğu ve savaş sonrası yeniçeri yamaklarının işsiz kalıp bölgede güçlenen ayanların egemenliği altına girmesi, Balkanlarda büyük bir güvenlik sorununu ortaya çıkarmıştı. Bu bağlamda bölge üzerindeki merkezi otoritenin ortadan

⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz; (Fedakâr, 2019:1153-1178).

kalkması ayanlarla, yeniçeri yamaklarının bölgedeki halk üzerinde ki baskısını daha da arttırırken aynı zamanda Sırp isyanını hazırlayan en önemli sebeplerden biri haline geldi. Bu otorite boşluğu aslında sadece Sırların yaşadığı bölgede değil Balkanlarda birçok bölgede kendini göstermişti.⁹ Osmanlı Devleti bu otorite boşluğunu ortadan kaldırmak, ayanları ve yeniçerileri itaat altına almak ve Balkanlarda özellikle Sırların yaşadığı bölgede, merkezi otoriteyi tekrar sağlayabilmek için bu bölgeye merkezden valiler atadı.¹⁰ Ancak bu durum mevcut olan sorunların tamamen ortadan kalkmasına bir çözüm olmadı.

Özellikle Sırların yaşadığı bölgede etkili olan yeniçeri dayıları, merkezi otoritenin boşluğundan faydalanarak,1802 yılından sonra Sırlar üzerindeki baskılarını daha da arttırdılar. Özellikle köylere gönderdikleri adamları vasıtasıyla halkın elindeki zahire, hayvan ve mallara zorla el koymaya başladılar (Börekçi, 2001: 47). Diğer taraftan yeni vergiler koyarak halktan zorla para topladılar. Tımar ve zeamet topraklarını büyük çiftliklere dönüştürülerek tekrar bir sömürü düzeni oluşturdular. Bu durum Sırlar arasında yeniçerilere karşı kin ve öfkeyi arttırırken, kendi aralarındaki birlik beraberliği ve dayanışmayı güçlendirdi (Aslantaş, 2015:115-145). Bu bağlamda Sırlar, 1802 yılından itibaren yeniçeri dayılarına karşı örgütlenmeye başladılar. Diğer taraftan bu olayları engellemek ve kendilerine yardım sağlamak amacıyla Osmanlı Padişahı başta olmak üzere Fener Rum Patriği, Avusturya ve Rusya gibi makamlar nezdinde girişimlerde bulundular (Börekçi, 2001: 50-51)-(Aslantaş, 2015:115-145). Özellikle Şubat 1804 yılında İstanbul'a bir heyet göndererek III. Selim'den yeniçerilere karşı yardım istendi ve yeniçerilerin yaptığı mezalim padişaha bildirildi. İstanbul'a şikâyet edildiklerini haber alan yeniçerilerin ise Sırlara karşı tepkisi daha sert oldu. Yeniçeriler, bu olaydan sonra hem Sırların gözünü korkutmak hem de kendilerine karşı başlayan örgütlenmeyi engellemek için Sırların ileri gelenlerini öldürdüler. Bu durum zaten karışık olan vaziyeti büsbütün çıkmaz bir hale soktu. Bu olaydan sonra Sırlar için artık yeniçerilere karşı harekete geçip ayaklanmaktan başka bir yol kalmadı (Yılmaz, 2001: 19-20). Bundan sonra Sırlar, bölgede silahlı milis güçleri oluşturmayı hızlandırarak silah ve mühimmat temin etmenin yollarını aradılar. Özellikle bu dönemde Avusturya'nın Sırlara yaptığı silah yardımı Sırp isyanının gelişip büyümesi için hayati derecede önemli oldu. Zira Avusturya, Ocak 1804 yılı başına kadar Belgrat'a, Tuna yoluyla arabalar dolusu silah yardımı yapmıştı (Toprak, 2019: 91). Bunun yanında

⁹ Vidin'de Pazvandoğlu Osman, Şumnu ve Rusçuk'ta Tirsiniklioğlu, Arnavutluk ve Mora'da Tepedelenli Ali Paşa gibi birçok ayan merkezi otoritenin boşluğundan yararlanarak kendi bölgelerini belirlemiş ve idareyi fiilen ele geçirmişlerdir. (Aslantaş, 2015:115-145)

¹⁰ 1787-92 Osmanlı-Rus, Avusturya Savaşı'ndan sonra 1801 yılına kadar Sırbistan'da merkezi otoriteyi tekrar sağlamak ve yeniçerilerin bölge üzerindeki etkisini kırmak için Belgrat'a atanan valiler sırasıyla şunlardır; Ebu Bekir Paşa, Pekmezci Mehmet Paşa, Hamamcızade Ahmet Paşa, Hacı Mustafa Paşa'dır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz, (Aslantaş, 2015:115-145)

Avusturya'da yaşayan Sırp'larda isyana maddi kaynak sağlamaya çalışmaktaydılar. (Ortaylı, 2018: 91) Hatta 1805 yılında Fransa'ya atanan Osmanlı Elçisi Seyit Abdürrahim Muhip Efendi, Paris'e giderken Viyana'ya uğramış ve yapılan yardımlardan duyulan rahatsızlığı dile getirerek şikâyette bulunmuştu. Avusturya ise yapılan yardımları kabul etmekle beraber önlemler alınacağını bildirmişti (Tuncer, 2019: 17). Ancak bu durum önlenememiş ve Avusturya'dan alınan bu yardımlar isyana giden süreci daha da hızlandırmıştı.

Sırp'lar, 1804 yılının baharına gelindiğinde 30.000 kişilik bir askeri güce ulaştılar (Jelavich, 2013:220-221). Bir domuz tüccarı olan Kara Yorgi (Kara George-George Petroviç) (Morrison, 1942:18) liderliğinde ayaklanma başlatan Sırp'lar, *Skupina* (Sırp Millet Meclisi) kurdular ve Kara Yorgi'yi baş knez (şef) seçtiler (Ranke 1853:81-82). Böylelikle Sırp isyanı fiili olarak yeniçeri dayılarına karşı başlamış oldu.¹¹ Sırp'lar, ilk etapta isyanın amacının Osmanlı Devleti olmadığını, Sırp'ların, padişahın sadık kulları olduklarını, asıl amacın ise hem padişaha karşı gelen hem de kendilerine her anlamda zulmeden yeniçeri dayıları olduğu fikrini yayarak taraftar toplanmaya çalıştılar. Sırp'ların bu isyana kalkışmaları aslında bölgedeki Osmanlı valileri ve devlet tarafından isyanın ilk evresinde sempati ile karşılandı hatta desteklendi (Toprak, 2019: 87-96). Bu durumu Ahmet Cevdet Paşa şöyle değerlendirmektedir; "*Sırp'ların isyan etmesi dayıları telaşa düşürmüş ve isyana karşı Rumeli, Bosna tarafına adamlar göndererek yardım istenmeye başlanmıştı... Hatta dayılar tarafından Belgrat'ın elden gideceği dahi feryatla söylenir oldu... Ancak dayılara yaptıklarından dolayı dargın olan İstanbul hükümeti, buradan gelen haberlere kulak asmadı ve "Sırp'lı sizi terbiye etsin, biz Belgrat'ın çaresine bakarız" diyerek, kimse Sırp'lara karşı harekete geçmedi.* (Ahmet Cevdet Paşa, 1984:2329). Ancak gelişen olaylar, isyanın uluslararası bir hal alması ve Sırp'ların, Belgrat'ı kuşatarak bağımsızlık için harekete geçmesi daha sonra devleti kesin önlemler almaya itse de geç kalınmıştı (Toprak, 2019: 87-102).

Sırp'lar, bundan sonraki süreçte dış yardım sağlamak için Avusturya ve Rusya ile görüşmelere başladılar. Zira Kara Yorgi'nin amacı basit bir isyan değil, bağımsızlıktı. Sırp'lar, isyana yardım sağlamak için ilk teklifi Avusturya'ya yaptılar. Bu-

¹¹ Burada şunu belirtmek gerekir ki; Yukarı da belirttiğimiz üzere isyanı hazırlayan sebepler genel manada bölgede merkezi otoritenin bozulması, yeniçeri yamaklarının bölge halkı üzerindeki baskısı ve sosyal olaylar gözükse de, Sırp isyanının gelişip büyümesinde ve Sırp'ları bağımsızlığa götüren süreçte, 1789 yılında ortaya çıkan Fransız İhtilali'nin etkisi de hiçbir şekilde yadsınamaz. Ancak birçok tarihiye göre Sırp'ların, 1804 yılında başlattıkları ilk ayaklanma milliyetçilik adı altında yani bağımsız bir devlet kurmak için değil; Osmanlı Devleti'nin bölgede yok olan merkezi otoritesine karşı bu bölgede güçlenen ayanlar ve merkezi otoriteyi hiçbir anlamda hesaba katmayan yeniçerileri dayılarının baskısına karşı ortaya çıkmıştır. Bu sebepten dolayı isyan en başta klasik bir köylü ayaklanması iken zamanla büyük devletlerin müdahalesi, Osmanlı Devleti'nin tutumu ve uluslararası alanda meydana gelen gelişmeler sebebiyle büyüyerek bağımsızlık hareketine dönüşmüştür. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz; (Karpas, 2019: 41-58), (Aslantaş, 2015:115-145), (Böreki, 2001: 49-63), (Toprak, 2019: 87-102).

nun en önemli sebebi ise hem coğrafi olarak Avusturya daha yakındı, hem de bazı Avusturya subayları isyana sempati ile yaklaşmaktaydı. Aynı zamanda Avusturya ordularının içerisinde çok sayıda Sırp askeri olmakla beraber zaman zaman Avusturya, Sırp isyanını desteklemişti. Ancak Avusturya yapılan bu teklife pek sıcak bakmadı. Zira Avrupa'da, Napolyon tehdidi her gecen gün büyümekteydi. Böyle bir ortamda Osmanlı Devleti ile ilişkilerin bozulması, Avusturya için uzun vadede iyi sonuçlar ortaya çıkarmayabilirdi (Çapraz, 2015: 45-75).

Sırp lar, Avusturya'dan umduğu yardımı bulamayınca en büyük destekçileri olan Rusya'ya yöneldiler. Zira Rusya, Eflak ve Boğda'nda yerli halkın özerklik kazanmasına yardımcı olmuşlardı. Kendilerine de olabili rlerdi. Bu bağlamda Petersburg'a bir heyet gönderdiler. Prota Nenadovitch, John Protitsch ve Peter Tschardaklia'dan oluşan heyet, Ağustos 1804'te Rusya'ya hareket etti (Ranke, 1853: 93-94). Sırp heyeti Kasım 1804 yılında Rus Dışışleri Bakanı Adam Çartoriyski ile Petersburg'da bir görüşme gerçekleştirdiler. Bu görüşmede Rusya'yla din ve ırk birliğinin öneminden bahseden Sırp heyeti, acil bir şekilde Rusya'dan para, cephane, subay noktasında yardım talebinde bulundular. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya'dan arabuluculuk ve garantörlük isteklerini de ileterek Çartoriyski'ye, Çar'a sunması için birde mektup verdiler. Çartoriyski ise Sırp lardan, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki varlığı, askeri gücü, isyancıların sayısı gibi konular hakkında birtakım bilgiler alarak, Sırp ların bu isteklerini Çar I. Aleksandr'a (1801-1825) ilet ti. I. Aleksandr, Sırp heyetinin askeri yardım talebini kabul etmeyerek Osmanlı Devleti ile Sırp lar arasında arabuluculuk yapmayı uygun buldu ve Rusya'nın, Sırp ların yanında olduğunu bununla birlikte Rusya'dan bir haber gelmeden silah bırakmamalarını istedi. Bunun yanında Osmanlı Devleti arabuluculuğu kabul etmez, bir anlaşma sağlanamaz ise Rusya, Sırp lara din ve ırk kardeşliğinin bir neticesi olarak para yardımında bulunabilecekti (Aslantaş, 2009:109-136). Bu görüşmelerden sonra heyet Şubat 1805'te geri döndü. Sırp ların, Rusya'dan gördüğu yakınlık ve sözler amaçlarına oldukça uygundu. Heyet para ve diplomatik destek sözü olarak dönmüştü. Bundan sonra Sırp lar, Rusya'nın da desteğine güvenip, Osmanlı Devleti'ne bir heyet göndererek bazı isteklerde bulundular. Bu istekler arasında Sırbistan'daki "yarı-bağımsız Osmanlı paşası yerine Sultanın atadığı ve Sultana direkt bağlı bir valinin gönderilmesi, önceki Paşalık sahasının Sırp "Büyük Knezi" tarafından idare edilmesi, verginin belirli bir miktarda olması yanında Knez tarafından toplanıp hazineye gönderilmesi, Türk idaresi altında Sırbistan'ın "tam" otonomisinin olması vardı. Sırp ların bu isteklerini reddeden Sultan, bölgedeki güçlerine ayaklanmanın bastırılmasını emretti (Ranke, 1853:93-94), (Morrison, 1942:19). Fakat cephede durum Osmanlı Devleti'nin aleyhine bir gelişme göstermekteydi. Zira Ağustos 1805'te Hafız Paşa kuvvetlerinin yenilgisine, 1805 yılının sonlarına doğru Semendire'nin,

Sırp lar tarafından alınması eklenince, bu durum Osmanlı Devleti'ni isyana karşı daha sert ve kesin önlemler almak için harekete geçirdi (Aslantaş, 2009:109-136). Osmanlı Devleti'nin 1806 yılı başından itibaren Sırp lar üzerindeki baskısı daha da arttı. Ocak 1806 yılında Rumeli Valisi ve İskenderiye Mutasarrıfı İbrahim Paşa isyanı bastırmakla görevlendirildi. İbrahim Paşa'nın, Sırp lar üzerinde kurduğu baskı bir nebze isyanı yavaşlatsa da Sırp isyanı tamamen kontrol altına alınamadı. Cephede yaşanan bu gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne karşı alınan başarılar Sırp ları daha da cesaretlendirdi. Rusya'nın da desteğine güvenen Sırp lar, Osmanlı Devleti'nden bazı imtiyazlar sağlamak adına Peter İčko'yu¹² Ağustos 1806 yılında İstanbul'a temsilci olarak gönderdiler (Börekçi, 2001: 72-80).

Diđer taraftan Osmanlı Devleti, Sırp isyanını bir an önce bir sonuca vardiirmek istiyordu. Zira Osmanlı Devleti ile Rusya'nın ilişkileri gün geçtikçe kötüleşmekteydi. Bir Osmanlı-Rus Savaşı her an patlak verebilirdi. Böyle bir durumda Sırp isyanının devam etmesi Osmanlı ordularını iki cephede savaşmaya mecbur bırakabilirdi. Bu durum ise savaşın gidişatı için çok tehlikeli bir haldi. İşte böyle bir ortamda İstanbul'a gelen Peter İčko'yla, Memiş Efendi arasında Ağustos 1806 yılında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma ile Sırp lar bazı imtiyazlar tanındı. Bu anlaşmaya göre; Sultan, Sırp reayasının cürümünü affedecek, vergiler başknez tarafından toplanacak oda bu vergileri Belgrat muhassılına verecek, sancak ve Belgrat muhafızı vergi toplama işine karışmayacak, menzillerin idaresi Sırp larla bırakılacaktı. Verilen bu imtiyazlarla Osmanlı Devleti, isyanı bir an önce sonlandırmak istiyordu.¹³ Ancak Peter İčko, yapılan bu anlaşmayla alınan imtiyazları Sırp larla bildirmek için 3 Ekim'de Semendire'ye vardığı sırada Sırp lar, Belgrat'ı almak için harekete geçmişlerdi (Aslantaş, 2009:111). 25.000 kişilik bir kuvvetle Belgrat'ı kuşatan Sırp lar, Aralık 1806'da Kuşançalı Halil'i buradan çıkarmaya muvaffak olarak dış kaleyi ele geçirdiler. İç kalede ise Süleyman Paşa Sırp larla mücadele etmekteydi. Dış kaleyi ele geçiren Sırp lar karşı bir askeri gücü kalmayan ve erzak noktasında sıkıntı yaşayan Süleyman Paşa, asilerin iç kaleye girmesine izin vermek zorunda kaldı. Böylece Sırp lar, 8 Ocak 1807 tarihinde Belgrat'ı tamamen ele geçirdiler. Diđer taraftan Sırp lar daha Belgrat Kalesi'ni ele geçirmeden önce tanınan imtiyazlardan duydukları memnuniyeti bildirmek ve yeni bir takım isteklerde bulunmak üzere Peter İčko'yu tekrar İstanbul'a göndermişlerdi. Fakat tam bu sırada Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştı (Aslantaş, 2009:112-113).

¹² Aslen Bulgar asıllı olan Peter İčko, Hacı Mustafa Paşa zamanında Belgrat'a yerleşmiş ve burada Avrupalı tüccarlarıyla yaptığı ticaret sayesinde büyük paralar kazanmıştır. Osmanlı kaynaklarında Bezirgânbaşı Petro adı ile anılır. (Börekçi, 2001: 80).

¹³ Yapılan anlaşma ve Sırp lar verilen imtiyazların tamamı için bkz; (Börekçi, 2001: 80-81), (Aslantaş, 2009: 110-111).

1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Savaş Sırasında Kurulan Rus-Sırp İttifakı

Rusya, 1804'te Sırp isyanı başladığından itibaren isyanı el altında destekledi ve isyana sürekli olarak başta askeri ve lojistik olmak üzere birçok yönden yardım sağladı (Toprak, 2013:348-353). Bunun yanında Rusya savaş başlamadan önce Osmanlı Devleti'ni iki cephede savaşmaya mecbur bırakmak için Sırp larla olan ilişkilerini daha da güçlendirmek adına harekete geçmişti. Ekim 1806 yılında Tuna Ordusu Komutanı General Mikhelson, olası bir Osmanlı-Rus Savaşı'nda Bulgar ve Rumenlerle beraber Sırp larında, Rusya'nın yanında yer alarak bu savaşta Rusya'nın kazanmasına önemli katkılarının olacağına dair görüşlerini Dışışleri Başkanlığı'na iletmişti. Sırp ların askeri durumu ve ne türden ihtiyaçlarının olup olmadığını öğrenmesi için bir temsilcisini Sırp lara göndermişti (Aslantaş, 2009:113-114). Bunun yanında General Mikhelson, Eflak Voyvodası Kostantin İpsilanti ile temasa geçerek, İpsilanti aracılığıyla Kara Yorgi'ye birde mektup gönderdi. Mektupta; ar'ın, Sırp ları himaye etmeye hazır olduğunu ve Rus askerlerinin, Sırp larla birleşebileceklerini belirterek, mektupla birlikte 4000 altın parasal yardım sağladı (Börekçi, 2001: 89). Bu konuya paralel olarak bu dönemde ve savaş devam ettiği sürece Rus Dışışlerine Sırp ların, Rusya tarafından himaye edilmesi gerektiği ve hem Osmanlı hem de Fransa'ya karşı savaşlarda kullanılması gerektiğiyle ilgili çokça raporlar ve bildirilerde gelmekteydi. Bunlardan bir tanesi Rus Akdeniz donanmasında görev yapan subay Bronevskiy'e ait rapordur. Raporda Bronevskiy; Sırp isyanının desteklenmesi ve Sırbistan'ın bağımsız bir devlet olarak kurulmasına Rusya'nın yardım etmesi gerektiği üzerinde durmuş ve Rus-Sırp ittifakı vurgulamıştı (apraz, 2015:45-75).

Eflak Voyvodası Kostantin İpsilanti de (1802-1806) bu savaş öncesi ve savaş devam ederken Rusya'yı, Sırp lara yaklaştırmaya çalışan bir diğer önemli isimdi. İpsilanti'nin ajanları bütün Sırbistan'ı dolaşmakta ve Sırp ları, Rusya'nın yanına çekmek için çok çaba sarf etmekteydi (Tuncer, 2019:16). Diğer taraftan İpsilanti, Rusya'nın, Sırp lara daha fazla yardımda bulunması gerektiğini söyleyerek bu noktada sürekli olarak Rusya'ya, Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan çıkartacak planlar sunmaktaydı. İpsilanti'ye göre, Rusya'nın yardımı sayesinde Sırp ların askeri durumları 40,000 kişi-den 70,000 kişiye çıkabilecek ve Eflak-Boğdan halkından oluşturulan 10,000 kişilik kuvvetle beraber Osmanlı tamamen Balkanlardan atılabilecekti (Aslantaş, 2009:114).

Rusya'nın, Sırp ları yanlarına çekmek istemelerine karşılık Sırp lar ise savaşın başladığı ilk zamanlarda yukarıda da bahsettiğimiz gibi Belgrat Kalesi'ni ele geçirmiş ve Osmanlı Devleti'nden biraz daha imtiyaz koparmak için Peter İko'yu tekrar İstanbul'a göndermişti. Bu sebepten dolayı Sırp lar, savaşın başladığı ilk zamanlar Rusya'nın birleşme teklifine müspet bir cevap vermemişlerdi. Zira Osmanlı Devleti ile yapılacak bir özerklik antlaşması mı Sırp lar için daha değerliydi, yoksa

Rusya'nın vaatleri ile tam bağımsız bir Sırbistan mı daha önemliydi? Bu noktada Sırp lar arasında bir görüş ayrılığı yaşanmış ve hangisini tercih etme noktasında kendi içlerinde itilafa düşmüşlerdi (Jelavich, 2013:224).

Osmanlı Devleti ise Rusya ile savaş başladığı zaman Sırp isyanı ile uğraşmaktaydı ve Sırp isyanı devam ettiği sürece hem Rusya hemde Sırp lara karşı iki cep hede mücadele edeceğini biliyordu. Bununla birlikte kendisine karşı muhtemel bir Rus-Sırp ittifakını önlemek için daha savaşın başlarında bazı önlemler almaya başladı. Bu önlemlerden en önemlisi Sırp lara daha önce verilen imtiyazları biraz daha genişletmek oldu. Bu noktada İstanbul'a gelen Peter İçko'yla, tekrar bir anlaşma yapıldı.¹⁴ Bu anlaşmada Sırp lara verilen imtiyazlar şunlardı; Hudutlarda kendilerini korumak için Sırp lara 1000 kadar silah verilecek, 12 nahiyeden oluşan Semendire sancağının idaresi knezlere bırakılacak ve her bir nahiyeye bir knez tayin edilip başknez Belgrat'ta ikamet edecekti. Bunun yanında başknez ve nahiyeye knezlerinin emrinde yirmişer pandur bulunacak ve bunlar hem nahiyeye hemde hudutları koruyacaktı. Fakat Osmanlı Devleti, yapılan anlaşmaya rağmen Sırp lara güvenmemekteydi. Çünkü Rusya ile Sırp ların, Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurmaları yeni bir durum değildi. Bu yüzden Rumeli Ordusu Nazırı Raşid Efendi'ye gönderilen talimatta; Sırp lara karşı önlemler alınması bildirilmiştir (Börekeçi, 2001: 90-91). Gerçekten de Osmanlı Devleti'nin haksız olmadığı çok kısa süre sonra ortaya çıktı. Zira yukarıda da belirttiğimiz gibi Sırp lar, savaşın başlarında Osmanlı Devleti'nin sunduğu imtiyazlar mı, yoksa Rusya'nın vaatleri mi noktasında görüş ayrılığına düşmüşlerdi (Aslantaş, 2009:109-136). Ancak Sırp lar, Rusya'nın da entrikalarıyla, bu görüş ayrılığına son vererek Rusya'nın yanında yer almaya karar verdiler. Bu durum Osmanlıya karşı savaş anlamına geliyor, böylece Osmanlı Devleti ile Sırp lar arasındaki son anlaşma ümidi de suya düşmüş oluyordu. Aslında bu durumun ortaya çıkmasında ve Sırp ların, Osmanlıya karşı savaşa karar vermelerinde Belgrat'ta bulunan Rus subayları, ajanları ve Eflak Voyvodası Kostantin İpsilanti'nin önemli gayretleri olmuştu. Özellikle Sırp lar, Osmanlı Devleti ile anlaşma yolunu seçecekken, Sırp ların arasına girerek onları Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtan İpsilanti; Rusya'nın, her daim Sırp ların yanında olduğunu belirterek Sırp ları, Osmanlı aleyhine çevirmeye muvaffak olmuştu (Börekeçi, 2001: 92). Osmanlı ile bağımsız olana kadar savaşa karar veren Sırp ların, savaş boyunca en büyük kıskırtıcısı ve destekçisi Rusya oldu. Ortodoksluk ve Slavlık bağları ile Sırp ların bağımsızlık arzusu ve Rusya'nın emperyalist yayılma politikası Rus-Slav yakınlaşmasını doğurmuştu (Erim, 1953: 243).

¹⁴ Peter İçko'yla yapılan bu ikinci anlaşma, Ağustos 1806 yılında yapılan antlaşmanın devamı niteliğinde olup bu anlaşmayla Sırp lara daha geniş imtiyazlar verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz, (Börekeçi, 2001: 89).

Bununla birlikte Rusya, Sırların, diğer Avrupalı devletlerle olan ilişkisini kesmek ve sadece Rusya tarafına çekmek içinde çaba sarf etmekteydi. Rus ajanı Radofinikin, Sırların arasına yerleşerek çevirdiği entrikalarla bu görevi ziyadesiyle yerine getirmişti. Radofinikin, “*Tanrıdan ve Aleksadr’dan ümidinizi kesmeyiniz*” şeklindeki sözleriyle Sırların, tamamen Rusya’ya bağlı kalmasında aktif rol oynamıştı. Tabii ki Radofinikin’in bu noktada en büyük destekçisi yine İpsilanti’ydi (Börekçi, 2001: 92).

Diğer taraftan Sırları, Rusya’nın yanına çeken en önemli isimlerden biri yukarıda da bahsettiğimiz gibi General Mikhelson’du. General, Sırları, Rusya’nın yanına çekebilmek için gerçekten çok çalışmıştı. Özellikle bu dönemde Fransa ile savaş halinde olan Rusya, Osmanlı Devleti ile de savaşa girince iki cephede savaşmak mecburiyetinde kalmıştı. Böyle bir ortamda Sırların, Osmanlıya karşı savaşa karar vermeleri Rusya için hayati bir meseleydi. Zira Sırların, Osmanlıya karşı saldırısı Rusya’nın yükünün fazlasıyla hafifletecekti. General Mikhelson, bu durumu gayet iyi bildiği için Kara Yorgi’ye gönderdiği mesajda şunları dile getirmişti; “Rusya’nın, Osmanlı ile savaşa Balkanlardaki Ortodoksların çıkarlarını korumak için girdiğini ve Osmanlı Devleti’nin, Sırlara sunduğu özerklik vaadinin sahte bir plandan ibaret olduğunu, ayrıca zamanın Sırların bağımsızlığa kavuşacakları bir zaman olduğunu ve Sırların aktif bir şekilde Rusya’nın yanında yer alarak, Tuna boyundaki Rus güçleri ile birleşmesi gerektiğini, böylelikle Osmanlı Devleti’ni Balkanlardan atabileceklerini...” belirtmekteydi. Bunun yanında General; Sırlardan, Osmanlı ile bütün ilişkilerini kesmelerini, Vidin’e asker sevk ederek Belgrat muhafızı Süleyman Paşa’yı şehirden çıkarmalarını da istedi (Aslantaş, 2009:114).

Rusya’nın, Sırları bu denli kışkırtması ve Sırlara verdikleri vaatler Sırların, Osmanlıya karşı savaşa karar vermelerinde birinci derecede etkili olmuştu. şunu da belirtmeliyiz ki; zaten Rusya’dan, memur ve asker olmak üzere birçok kişi Sırbistan’da faaliyetlere çoktan başlamışlardı (Ahmet Cevdet Paşa, 1984: 2333). Hatta bir Rus heyeti ve subayları Belgrat’a yerleşmiş, Sırp asilerini hazırlamakla işe koyulmuş ve bağımsızlık için Sırları daha ilk günden ümitlendirmekteydi (Yılmaz, 2001: 23). Sırların, bu noktada mülki ve askeri her türlü işleri Rusya tarafından düzenleniyor ve her türlü destek ve yardım sağlanılmaya çalışılıyordu. Kısacası, Çar’ın yardım ve himayesi bütün Sırları bir bayrak altında toplanmaya çağırıyordu. Sırların bu ayaklanmasına kısa süre sonra Karadağlılarda kayıtsız kalmayarak katılmaya başladı (Karal, 2007: 105).

Diğer taraftan karada kurulan ittifak denizlerde de kurulmaya çalışılmıştı. Bir Rus ordusu, Tuna prensliklerindeyken bir Rus donanması da Adriyatik denizinde hareket halindeydi. Burada Karadağlılarla yakından ilişi kuran Rusya, ayrıca Kotor ve Budva limanlarını da işgal etmişti. Sırlar ise bu bölgeler arasındaki bağ-

lantıyı sağlamakla vazifelendirilmişlerdi (Toprak, 2019: 99). Bu noktada da Rusya, Sırlara önemli görevler ve sorumluluklar vermişti. Bu bağlamda değerlendirecek olursak Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı Sırları her yerden harekete geçirmiştir.

Sırlar, Rusya'nın da desteğiyle 8 Ocak 1807 tarihinde Belgrat'ı tamamen almış ve Süleyman Paşa Belgrat'tan çıkartılmıştı. Peter İko ise Sırlara, Osmanlının özerklik sağlayan anlaşmasını sunmak için geldiği sırada Osmanlı memurlarıyla beraber Sırlar tarafından öldürölmüştür. Bu durum ise Osmanlı ile yapılan anlaşmanın kabul edilmeyeceği demektir. Bu arada Semendire'de bulunan Muhassıl Ahmet Ağa, Sırlara, "Osmanlıyla yapılan anlaşma gereği, Rusya'ya karşı savaşmaları ve anlaşmanın şartlarını yerine getirmeleri gerektiğini bildirdi." Rusya üyelerinden Sima Markovi ise Ahmet Paşa'ya; "Sırbistan'ın artık bağımsız bir devlet olduğunu ve Sırların din kardeşlerinin yanında savaşacaklarını kendisinin ise Sırbistan'ı terk etmesi gerektiğini söyledi." Sırların yaşadığı bölgede yaşanan bu olaylar Niş Muhafızı Hurşit Ahmet Paşa tarafından İstanbul'a bildirilerek acil bir çözüm istenmiştir. Osmanlı Devleti ise Sırp isyanının daha fazla büyümemesi ve diğer bölgelerinde bu isyandan etkilenmemesi için Sırbistan'ı "darü'l harp" reyanının katlini de "şerren caiz" olduğuna dair şeyhülislam'dan fetva almıştır. Böylece en azından Sırp isyanının diğer bölgelere sıçraması devlet tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında III. Selim, isyanın biran önce bastırılması noktasında Rumeli'nin en kudretli ayanlarından olan Sirozlu İsmail Bey'le görüşmelerde bulunulmasını emretti (Aslantaş, 2009:115-116). Diğer taraftan III. Selim, Sırları kastederek "Cümlesini Moskoşlu bilip ona göre tavır etmeliyiz" demek suretiyle Sırlara güvenilmemesi gerektiğini ve Rusya ile işbirliği içinde olduklarını devlet erkânına bildirmektedir (Böreçi, 2001: 86).

Görüldüğü üzere Sırlara karşı Osmanlı Devleti önlemleri arttırmakta ve biran önce isyanı bastırıp Rusya ile savaşa odaklanmak istemekteydi. Ancak bu noktada diğer bir önemli tehlike ise Rus ordusu ile Sırların birleşme durumuydu. Bu durum Rumeli Valisi tarafından İstanbul'a gönderilen mektupla bildirilmiş ve Sırların, Eflâk'ta bulunan Rus ordusuyla birleşmek niyetlerinin olduğu açıkça dile getirilmişti (Böreçi, 2001: 92). Sırların, Rusya ile birleşmeleri Osmanlı Devleti'nin savaştaki durumu için son derece tehlikeliydi. Zira eğer Sırlar, Fethülislam¹⁵-Niş hattını yarıp Rusya ile birleşebilirse Osmanlı ordusu kuzeyden tamamen sarılabilirdi. Bu da hem savaşın gidişatı hem Osmanlı ordusunun durumu hem de Sırp isyanı için son derece önemli ve tehlikeli bir haldi. Bu sebepten dolayı Osmanlı Devleti bu durumu engelleyebilmek için bir dizi önlem almıştır. Bölgedeki kalelerin muhafızlarından müstahkem mevkiilerin kuvvetlendirilmesi, askere mühim-

¹⁵ Feth-i İslam'ın günümüzde ki adı "Podunavlje ya da Klavodo" Sırbistan sınırları içerisinde bir yerleşim yeri, kale. (Tahir Sezen, 2017:269).

mat ve zahire noktasında yardım ve ikdam gösterilmesi alınan önlemlerden sadece birkaç tanesiydi (Aslantaş, 2009:116).

Diğer taraftan savaşın başlarında uluslararası alanda da önemli gelişmeler yaşanmıştır. Fransa, bu savaş sırasında Osmanlı Devleti'ni desteklemekteydi. Çünkü Avrupa'da Fransa, Rusya'yla savaş halindeydi. Osmanlı-Rus Savaşı, Rus ordusunu iki cephede savaşmaya mecbur bıraktığından Fransa'nın işine gelmekteydi.¹⁶ İngiltere ise Fransa'ya karşı Rusya'yı desteklemekteydi. Zira Fransa'nın, Avrupa'da güçlenmesi İngiltere'yi tedirgin etmekteydi. Bu sebepten dolayı Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesini ve Rusya'ya savaş açarak Rus ordusunu iki cephede savaşa mecbur bırakmasını istemiyordu. Zira bu durum Avrupa'da, Fransa'nın durumunu kuvvetlendirmekteydi. Bu da İngiltere'nin istemediği bir durumdu. Bu sebepten dolayı İngiltere, savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti'ne baskı yaparak Rusya ile savaşa bir an önce son vermesini istedi. Bu istek Osmanlı Devleti tarafından reddedilince, donanmasıyla 18 Şubat 1807 de Çanakkale boğazını geçerek 19 Şubat'ta Yedikule açıklarına demirledi (Armaoğlu, 1997: 92-93). Bu durum İstanbul'da büyük bir heyecan uyandırdı. Zira daha önce Osmanlı başkentine hiçbir düşman gemisi bu şekilde donanmasıyla girmemişti. İngiltere, Yedikule açıklarında demirledikten sonra Osmanlı Devleti'ne karşı bir ultiमत göndererek şu isteklerde bulundu; Rusya ile eski barışın yenilenmesi, Fransız elçisinin sınır dışı edilmesi, Osmanlı donanmasının emanet olarak kendilerine teslim edilmesi (Abdurrahman Şeref, 2017:187). Koşulların kabulü içinse yirmi dört saatlik süre tanındı. Osmanlı Devleti ise Fransa'nın da desteğine güvenerek eğer donanmalarıyla beraber buradan gitmedikleri müddetçe İngiltere'yle bir antlaşmanın olmayacağını bildirerek, İngiltere'ye karşı direnme kararı aldı. Diğer taraftan İngiltere'ye karşı boğazın yakalarına toplar yerleştirerek yirmi parça savaş gemisi hazırlandı. Bu durumda İngiltere, Osmanlı Devleti'ne karşı isteklerini kabul ettiremeyeceğini anladı ve her ne kadar İstanbul önlerine kadar gelmiş olsa da 2 Mart 1807 tarihinden İstanbul'dan ayrılmak zorunda kaldı (Mustafa Nuri Paşa, 1980: 212-213).

Savaşın başlarında Rusya'nın, Eflak-Boğdan üzerinden ilerlemesiyle kuzeydeki kalelerden Kili, Akkerman, Bender, Hotin ciddi bir direnişle karşılaşılmadan, Rus ordusu tarafından ele geçirilmişti. Rusya'nın bu noktadaki nihai hedefi ise Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne kadar bir kordon oluşturmaktır. Tabii ki bu kordonu oluşturmada yegâne yardımcı kuvvet Sırplar olacaktı. Ancak bu savaşın başlarında pek mümkün olmamıştı (Teymurova, 2016: 45-59). Diğer taraftan İsmail Kalesi'ne saldıran Rus ordusunu burada Pehlivan İbrahim Ağa, geri püskürterek durdurmuştur. Zira İsmail Kalesi sınır kabul edilecek kadar stratejik açıdan önemli bir mevkiyeydi. Rus ordusunun burada durdurulması, Osmanlı ordusuna ilerleme

¹⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz, (Azmi Süslü, 1983:259-279).

noktasında zaman kazandırmış, Rusya'nın daha güneye inmesini engellemiştir. Bu noktada bu kalenin savunulmasında ve Rus ordusunun buradan geri püskürtülmesinde, Pehlivan İbrahim Ağa rolü son derece önemlidir (Erol, 2020: 23-53).

Bununla birlikte dönemin Sadrazam'ı İbrahim Hilmi Paşa'nın 12 Nisan 1807 yılında Davutpaşa sahrasından cepheye harektıyla Osmanlı ordusu 26 Nisan'da Edirne'ye oradan da 5 Mayıs'ta üç koldan Rus ordusuna karşı büyük bir harekt başlatmıştır. Bu noktada en önemli vazife Rus ve Sırların birleşmesini engellemek için Hurşit Paşa'ya verilen görevdi. Zira  kola ayrılan Osmanlı ordusunun bir kolu Hurşit Ahmet Paşa emrine verilmişti. Hurşit Ahmet Paşa'ya verilen görevde; Fethülislam-Niş hattı korunacak ve Rus ordusuyla Sırların birleşmesini engelle-necekti (Aslantaş, 2009:116-117). Özellikle bu dönemde Hurşit Ahmet Paşa, Sırp isyanını bastırmakla da görevlendirilmiş ve Nisan 1807 yılında Rumeli valiliğine getirilmişti (Uygun, 2011: 416-436).

Yukarıda belirttiğimiz gibi Sırlar, 7 Mart 1807'de Belgrat'ı alarak Semendire sancağı üzerine saldırıda bulunarak Semendire dâhil Uzice, Bgrdelen kalelerini ele geçirdiler. Böylece Semendire sancağının tamamını ele geçiren Sırlar, Niş, Vi-din ve Bosna olmak üzere üç taraftan saldırılarına devam ettiler. Sırların, bu saldırılarına yardım etmek amacıyla 10.000 Rus askeride Tuna boyunda Sırları bek-lemekteydi (Börekçi, 2001: 94). Zira Rusya'nın, planına göre Sırlar, Niş üzerinden saldıracak ve birleşme bu noktadan sağlanacaktı. Ancak Hurşit Ahmet Paşa'nın, Kethüdası şahin Ali Paşa ve Alacahisar Mutasarrıfı şehsuvar Paşa, Sırların, bu saldırılarını geri püskürttüler. Bundan sonra Niş'in tahkimi İbrahim Hilmi Paşa tarafından daha da güçlendirilerek bu bölgeye mühimmat ve zahire sevk edildi. Diğer taraftan Vidinde, Pazvandoğlu Osman, Mart 1807 yılına kadar başarılı bir şekilde Sırları bu bölgeden uzaklaştırmayı başarmıştı. Ancak Pazvandoğlu Os-man'ın, Mart 1807'de ölümü zerine Sırların, Tuna ötesine geçmelerine engel ol-mak için Molla İdris Paşa buraya atandı. Fethülislam'ın savunması ise Kuşancalı Halil'e verilmiştir (Aslantaş, 2009:117). Amaç bellidir; Sırlarla, Rusların birleşme-sini engellemek. Mayıs 1807 yılına kadar bu bölgede kanlı çarpışmalar yaşanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin aldığı tedbirler ve ordunun başarılı bir şekilde Sırlar ile Rusya'nın birleşmesini engellemesi, Sırların tam olarak Rusya'dan yardım alma-larını engellemiştir. Bu bağlamda Bosna kuvvetleri de Rus ordusunun, Batı Sırbistan'ı işgalini engellemiş ve Sırbistan ile Karadağ ahalisinin Rusya tarafından ayaklandırılmasının da önüne geçilmiştir. Bu durum Rusya tarafından Hersek'in işgalini de önlemiştir. Cephede yaşanan bu gelişmeler Rus ve Sırların yaptıkla-rı ittifaktan bir sonuç almalarını engelledi (Aslantaş, 2009:117). Ancak cephedeki bu başarılı durum İstanbul'da patlak veren isyan sebebiyle tamamen değişti. 25

Mayıs'ta başlayan Kabakçı Mustafa İsyanı¹⁷ neticesinde, III. Selim tahtan indirildi. İstanbul'da yaşanan bu kargaşa cephedeki Osmanlı ordusu arasında moral bozukluğu, disiplinsizlik ve lojistik sorun ortaya çıkardı (Uygun, 2011:416-436). Osmanlı Devleti'nin bu zor durumundan faydalanan Rusya, cephelerde saldırıya geçti. General İvan İsayev komutasındaki Rus ordusu,17 Haziran 1807'de Krayına üzerinden Tuna'yı geçerek Sırlarla birleşti. Hemen akabinde 1-3 Temmuz'da Rusya'nın yardımıyla Sırlar, Negotin yakınlarındaki ştubik ve Malaynitsa'da Osmanlı kuvvetlerini yenilgiye uğrattılar (Aslantaş, 2009:118).

Rusya, bu birleşmeden elde edeceği kazanımları sağlamlaştırmak ve ilişkileri daha da geliştirmek amacıyla Haziran 1807'de Rus hükümeti temsilcisi Baron Paulucci'yi, Sırbistan'a gönderdi. Paulucci, Belgrat'ta, Sırların ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamakla görevlendirilmişti (Toprak, 2019:100). Rus Dışişleri Bakanı Andrey Budberg ise Paulucci'ye, Kara Yorgi'ye iletmesi için birde mektup verdi. Mektupta; Sırların düşman karşısındaki cesaretlerinden övgüyle bahsedildikten sonra Rusya'nın, Sırlara her türlü yardımda bulunacağına dair söz verilmekteydi. Bundan sonra 10 Temmuz 1807'de Paulucci ve Kara Yorgi arasında bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmayla Sırlar, Rusya'nın himayesini resmen kabul etmekle birlikte, Rusya'dan şu taleplerde bulundular; Rusya, Sırbistan'ın idari-mali işlerini düzenleyecek ve Sırbistan'da sipahilik tamamen kaldırılacaktı. Askeri ve idari işler için Sırbistan'a, Rum olmayan memur atanacak, Sırların elindeki bütün kalelere Rus askerleri yerleşerek mühimmat, top, silah desteği verecekti. Bununla birlikte Belgrat'ta bir cephanelik inşa edilip Sırlara her türlü gıda, para yardımı sağlanacaktı (Aslantaş, 2009:118).

Rusya'nın ve Sırların durumu savaştaki gelişmeler ve yapılan bu anlaşmayla kuvvetlenmişti. Ancak her iki tarafta bu durumdan faydalanma imkni bulamadı. Zira Avrupa'da meydana gelen gelişmeler mevcut dengeleri tamamen değiştirdi (Toprak, 2013:348-353). Fransa ile Rusya arasında devam eden savaşta Fransa, 14 Haziran 1807'de Rusya'yı, Friendland'da ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu savaştan sonra Fransa karşısında tutunamayacağını anlayan Rusya, Fransa'yla Tilsit Antlaşması'nı imzaladı (Kurat, 1987:300). 9 Temmuz 1807'de imzalanan Tilsit Antlaşması'yla¹⁸; "Osmanlı Devleti ve Rusya arasında süren savaşın son bulması için Fransa arabulucu olacak, eğer Osmanlı Devleti barışa yanaşmazsa antlaşmanın gizli maddesine göre Fransa ve Rusya, Osmanlı Devleti'ni, İstanbul ve Rumeli hariç kendi aralarında paylaşacaklardı." Görüldüğü zere Fransa, Rusya'yı kendi yanına çekerek Osmanlı Devleti'ni feda etmiş, hatta topraklarını pazarlık durumuna amiştir. Aynı zamanda Rusya'yı da, İngiltere'den uzaklaştırmıştır (Efe, 2018: 297-334),

¹⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz, (Beydilli, 2001:8-9).

¹⁸ Tilsit Antlaşması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz, (Süslü, 1983: 745-774).

(Uçarol, 2006:109). Uluslararası alanda yaşanan bu gelişmeler Rusya'nın, Sırları yalnız bırakmasına ve Osmanlı Devleti'nin de Fransa'nın desteğinden mahrum kalarak mecburen Rusya ile ateşkes antlaşması imzalamasına zemin hazırlamıştı.

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 25 Ağustos 1807'de Yergöğü yakınlarında Slobozia Adası'nda ateşkes antlaşması imzalandı. Yergöğü (Slobozia) Ateşkes Antlaşması'na Rusya, Sırları da dâhil etmek istedi. Ancak Osmanlı Devleti, Sırların kendi tebaası olduklarını ileri sürerek buna izin vermedi. Osmanlı Devleti, bundan sonra ateşkes ortamından da yararlanarak Sırp isyanını tamamen bastırmak üzere harekâta geçti (Börekçi, 2001: 96).

Yergöğü Ateşkes Antlaşması, Sırlar için büyük bir hayal kırıklığı olmuştur. Sırlar, Mikhelson'a gönderdikleri mektupta; Osmanlı Devleti'nin kendilerine vermiş olduğu imtiyazları kabul etmemiş olduklarından dolayı pişmanlıklarını bildirdiler. Sırları, Osmanlı Devleti ile baş başa bırakan Rusya ise büsbütün Sırları elden çıkarmamak için Kostantin Radofinikin'i,¹⁹ Belgrat'a göndermiştir. Radofinikin, Belgrat'a gelir gelmez Hurşit Ahmet Paşa'ya gönderdiği mektupta; Sırlara karşı girişilen bu askeri harekâtın bir an önce durdurmasını istedi. Hurşit Ahmet Paşa ise Radofinikin'e, Sırların barış istiyorlarsa Osmanlı Devleti'ne aracısız müracaat etmeleri gerektiğini bildirdi. Diğer taraftan mütarekeden Sırlar istisna tutulmuş ve Osmanlı Devleti, özellikle Vidin ve Fethülislam civarındaki Sırp kuvvetleri arasında Rus askerlerinin olduğunu da Rumeli'deki paşalara bildirmişti. Bu noktadan hareketle Osmanlı kuvvetleri, Sırp isyanını bastırmak için aralıklarla mücadeleye devam etti, ancak tam anlamıyla kesin bir başarı elde edilemedi. Bunun en önemli sebebi ise Osmanlı orduları, Sırp isyanı ile meşgul durumdayken 35 gün geçmesine rağmen ateşkes gereği Rusya, Eflak-Boğdan'dan askerlerini çekmemiş ve I. Aleksandr'ın ateşkes antlaşmasını daha onaylamamış olmasıydı. Zira Osmanlı askerlerinin tam olarak Sırlar üzerine sürülmesi, cephedeki durumu kötüleştirebilir ve Rusya bundan faydalanabilirdi (Aslantaş, 2009:119-120). Bu sebepten dolayı Osmanlı Devleti, Sırları ikna yoluyla denetim altına almak istemiştir. Fakat Rusya, bu noktada da Sırları kullanarak Sırların, Osmanlı Devleti'nin kontrolüne girmelerini her fırsatta engellemiştir.

I. Aleksandr'ın,²⁰ (1801-1825) Yergöğü Ateşkes Antlaşması'nı imzalamaması, hatta imzalayan generalini görevden alarak yerine başka bir general ataması, bunun yanında Eflâk'tan Rus ordularını geri çekmemesi barış görüşmelerinin başlamasını engellemiştir (Börekçi, 2001: 97). Bu durum bahar 1809 yılına kadar devam

¹⁹ Kostantin Radofinikin Rusya tarafından, Sırp maddesiyle meşgul olması için Kostantin İpsilanti'nin yanına memur edilmişti. (Aslantaş, 2009:114).

²⁰ I. Aleksandr dönemi (1801-1825) Rus politikası için I. Petro ve II. Katerina döneminde uygulanan politikaların devamı niteliğindedir. Bu dönemde Balkanlar, Karadeniz, Doğu Avrupa, Kafkasya, Boğazlar başta olmak üzere Rusya etkin bir politika izlemiştir. (Çapraz, 2015: 45-75).

etti (Uçarol, 2006:110). Osmanlı Devleti ise Sırp isyanını bir an önce sonlandırmak için çaba sarf etmekteydi. Zira Rusya her an tekrar saldırabilir ve savaş yeniden başlayabilirdi. Cepheye bunlar yaşanırken, Osmanlı Devleti, hem iç siyasette hem de uluslararası alanda meydana gelen olaylar neticesinde politika değişikliğine gitmiştir. İçte meydana gelen taht değişikliğiyle IV. Mustafa tahtan indirilmiş, (28 Temmuz 1808) yerine II. Mahmut, Osmanlı Padişahı olmuştur (Karal, 2007:88-90). II. Mahmut'un padişah olmasıyla beraber sürüncemede kalan Osmanlı-Rus barışı bir sonuca ulaşamadığı için II. Mahmut, ordulara savaşa hazırlık emrini verilmiştir. Zira aşağıda da belirteceğimiz üzere Rusya, Fransa'yla yakınlaşacak ve Osmanlı Devleti'ne karşı tekrar saldırı pozisyonu alacaktır.

Uluslararası alanda ise Fransa'nın, Rusya ile Tilsit Antlaşması'nı imzalaması Osmanlı Devleti'nin, Fransa'dan uzaklaşıp İngiltere'ye yaklaşmasına sebep oldu. Zira İngiltere'de, Rusya'nın, Fransa'yla yaklaşmasından son derece rahatsızlık duymakta ve Osmanlı Devleti'yle yakın ilişki kurmak istemekteydi. Bunun yanında yaşanan bir diğer gelişme ise tamamen Osmanlı ve İngiltere'yi birbirine yaklaştırmış ve bir ittifak antlaşması imzalamayı zorunlu kılmıştır. Zira Çar Aleksandr ile Napolyon 23 Aralık 1808 tarihinde Erfurt'ta bir araya gelerek bir antlaşma yaptılar. Bu antlaşmayla her ne kadar Osmanlı Devleti, iki devlet arasında tam olarak paylaşılmasa da, Fransa, Rusya'nın, İngiltere karşıtı ittifaka girmesi koşuluyla, Osmanlı toprağı olan Eflak-Boğdan'ın, Rusya tarafından işgalini kabul etti. Bunun yanında Sırbistan, Avusturya'ya sus payı olarak verilerek, Osmanlı eğer Tuna Nehri'ni sınır kabul etmezse çıkacak olan bir Osmanlı-Rus Savaşı'na, Fransa'nın hiçbir şekilde müdahalesi olmayacaktı (Aslantaş, 2009:122). Erfurt'ta yapılan bu antlaşma Osmanlı Devleti ile İngiltere'yi yukarıda da belirttiğimiz gibi ittifak kurmaya itmiştir. İki devlet arasında 5 Ocak 1809 yılında Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Antlaşması imzalandı.²¹ Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti'yle İngiltere arasındaki sorunlar ortadan kaldırılmış, iki devlet arasında ittifak kurulmuş ve İngiltere, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılacak barış görüşmelerinde arabulucu olmayı kabul etmiştir. Bu antlaşmadan sonra İngiltere'nin, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapmış olduğu arabuluculuk bir netice vermemiştir. Zira Fransa'nın, Erfurt Antlaşması'yla Osmanlı-Rus Savaşı'na müdahil olmaktan çıkması, Rusya'yı cesaretlendirmiştir. Rusya, bu antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti'ne, Eflak-Boğdan'ın işgalini tanıma temelinde bir barış antlaşması dayatmaya çalışarak Tuna boyuna asker toplamaya başlamış, aynı zamanda Sırplarla tekrar işbirliği yapmaya çalışmıştır. Böyle bir ortamda Rusya'nın yaptığı barış teklifini 23 Mart 1809'da reddeden II. Mahmut, cepheye gönderdiği fermanda, orduya savaş için hazırlanma emri vermiştir. Bunun üzerine Rusya'nın üç koldan saldırmasıyla, Nisan 1809'da Osmanlı-Rus Savaşı tekrar başlamıştır (Börekcı, 2001: 98).

²¹ Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Antlaşması'nın maddeleri ve önemi için bkz, (Uçarol, 2001: 111).

Rusya'nın, tekrar Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi, Sırlar arasında büyük bir sevinçle karşılandı. Sırlar, tekrar Rusya'nın yanında yer alarak Osmanlı Devleti'ne karşı dört koldan saldırıya geçtiler. Bu noktada Sırların amacı, bir taraftan Vidin üzerinden Rus askerleriyle birleşerek Niş'i, diğeri taraftan Karadağlılarla birleşerek Sırbistan'ın güneyini kontrol altına almaktı (Aslantaş, 2009:124). Fakat daha tam olarak Rusya'dan istenilen yardım alınmamıştı ve hazırlıksız yapılan saldırı Osmanlı Devleti tarafından büyük bir başarıyla geri püskürtülmüştü. Özellikle savaş başladıktan sonraki 1809 yılının Mayıs, Haziran aylarında Sırlar, hemen hemen her bölgede Rumeli Valisi Hurşit Ahmet Paşa'nın da gayretleriyle Osmanlı kuvvetlerine yenilerek geriye çekilmek zorunda kalmışlardı. Bu durum Sırlar arasında panik oluştururken, kendi aralarında da itilafa düşmüş ve Kara Yorgi'ye karşı muhalefet artmıştır. Sırlı Miloya Petroviç ise Rusya'ya gönderdiği haberde, eğer yardım ve cephane gelmemesi durumunda Osmanlı ordusu karşısında hiçbir şey yapamayacaklarını bildirdi (Jelavich, 2013:226).

Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin, Tuna boyundaki başarıları Rusya ve Sırların birleşmelerini engellemişti. Rusya'dan istediği yardımı bir türlü alamayan Sırlar, Rusya'dan bir yardım gelmeyeceğine kanaat getirerek, Rus ajanı Radofinikin'i Belgrat'tan kovdular ve kendilerine başka bir hamî aramak adına harekete geçtiler. Bu noktada Kara Yorgi, Napolyon'a mektup göndererek Fransa'nın yardım ve desteğini istedi (Çapraz, 2015: 45-75). Aynı zamanda Avusturya'ya da aynı teklif iletildi. Napolyon bu yardım talebine kayıtsız kalırken, Avusturya, Sırbistan'ın Rusya himayesinde bir devlet olmasını istemediğinden (Mufassal Osmanlı Tarihi, 1971:864) ve yapılan savaşların ticaretine büyük zarar verdiğinden, arabuluculuk yapmayı uygun buldu. Bu bağlamda Avusturya, Sırp meselesini çözmek için Osmanlı Devleti'yle görüşmelerde bulundu. Ancak Osmanlı Devlet adamları ve Rumeli'deki Osmanlı idarecileri, Sırlara hiçbir şekilde güvenmediklerinden, Avusturya'nın bu teşebbüsü bir sonuca ulaşamadı (Börekeçi, 2001:104-105), (Aslantaş, 2009:129-130).

Diğeri taraftan Sırların, kendi aralarında ihtilafa düşmeleri, Rusya'dan uzaklaşmaya başlamaları ve Avusturya'nın, Osmanlı nezdinde ki sulh teşebbüsleri, Rusya'yı Sırlar konusunda daha kesin önlemler almak için harekete geçirdi. Rusya, hemen Belgrat'a bir generalini göndererek Sırlar arasındaki ihtilafa son verdi ve Osmanlı ile yapılmaya çalışılan barış görüşmelerini engelledi (Börekeçi, 2001: 104). Bunun yanında Rus birliklerinin kısa süre içerisinde Sırbistan'a ulaşacağını, asker ve mühimmat noktasında Sırların her türlü ihtiyacının karşılanacağını Sırlara taahhüt ederek, Sırları tekrar el altında tutulmaya çalıştı. Diğeri taraftan bölgedeki Osmanlı memurları, Rusya ve Sırların ilişkisini yakından takip etmekteydi. Zira Ahmet Hurşit Paşa, İstanbul'a gönderdiği mesajda; "Asiler arasında bölünmenin ol-

duğunu, hatta bazı b6lgelerde reayanın aman dilediğini, ancak Rusya'nın bir iki aya kadar m6himmat g6ndereceği haberi geldikten sonra Kara Yorgi'nin, reayanın biraz daha sabretmesini isteyerek teslim olmaktan vazgeçirildiğini bildirmekteydi."(Aslantaş, 2009:129). Ahmet Hurşit Paşa'nın bu tespiti doğru olmakla beraber, Rusya'nın bu girişimleri de sonuçsuz kalmamıştı. Zira 16-17 Temmuz 1809'da 35.000 kişilik bir Rus birliği, Sırlara katılmıştı (B6rekçi, 2001: 97).

Belgrat'ta bulunan Rus Generali ise Kara Yorgi ve beraberindeki 6c Sırp liderine generallik unvanı vererek Rus ve Sırp askerlerinden m6teşekkil d6rt askeri kol oluşturdu. Bu askeri kollar; Vidin, Niş, Bosna, İzvornik ve Srebrenice taraflarına saldıracaklardı. Ayrıca Sırlar, Karadağ'da bulunan Sırlarla da işbirliği yaparak buradaki Sırlarla birleşip Taşlıca'ya saldıracaklardı. Osmanlı Devleti ise bu durumdan 6nceden haberdar olarak b6lgeye para, gıda, m6himmat yardımı yapmış ve bazı 6nlemler almaya 6alışmıştı (Toprak, 2019:101-102). Yine Rus ve Sırların birleşmesini engellemek i6in Vidin Muhafızı İdris Paşa'ya, Vidin ile Feth6lislam tarafındaki birlikler i6in zahire, m6himmat ve ihtiya6ları i6in 25.000 kuruş acilen g6nderilmışti. Ancak Osmanlı Devleti'nin aldığı 6nlemlere karşı Rus General Bagration, Aralık 1809'da Sırlara askeri yardım, top6u ve s6varilerden oluşan 12 taburluk bir birlik kurması i6in General İsayev'e emir g6ndererek Sırları daha fazla desteklemeye 6alıştı (Aslantaş, 2009:130-131). Diğer taraftan cephedeki durumda Rusya lehine değişmeye başlamıştı. 1809-10 kişında Rus ordusu, Tuna deltasını ele ge6irmış, 1810 yazına kadar Osmanlı-Rus Savaşı b6t6n şiddetiyle devam etmişti. Rus ordusu Feth6lislam 6zerindeki saldırılarını daha da yoğunlaştırmaktaydı. Bu durum 6zerine Vidin Muhafızısı Molla İdris Paşa İstanbul'dan acil yardım talebinde bulundu. Bu istek 6zerine Sirozlu İsmail Bey'in, 2.000 kişilik s6variyle yardıma gitmesi cephedeki durumu değiştirmede. Haziran aylarında iyice şiddetlenen savaş sonucunda Rus ordusu 17 Haziran'da Tuna'yı ge6ti ve buradan birkaç bin kişilik Sırp kuvveti General Tzukatos ile Oltlant'ta birleşerek Birs Palanka'yı aldı (Hammer, 2010:2520). Bundan sonra sırasıyla Ağustos'ta Prahova, Eyl6l'de ise Feth6lislam Rusların eline ge6ti (Aslantaş, 2009:132).

Rusya'nın bu şekilde ilerlemesi ve aldığı başarıları karşılık Osmanlı Devleti, Sırp meselesini mutlaka 66zmeğ i6in Ahmet Hurşit Paşa'ya emir g6nderdi. Bu emir 6zerine Ahmet Hurşit Paşa, 24 Ağustos 1810'da Belgrat'a doğru harekete ge6ti (B6rekçi, 2001:105). Ali Paşa'yı ise Kara Yorgi 6zerine Banyaya g6nderdi. Diğer taraftan İbrahim Hilmi Paşa'nın Sırlar 6zerine g6nderdiği birlikler Sırlara ağır kayıplar verdimiş ve Sırları 6ok zor durumda bırakmıştı. Hatta Sırların bu zor durumu Kara Yorgi'yi, İbrahim Hilmi Paşa'ya ateşkes teklif etmeye mecbur etmişti. Bu ateşkes teklifini kabul eden İbrahim Hilmi Paşa ise İstanbul H6k6meti tarafından eleştirilmış ve reaya ile ateşkes yapılmasına m6saade edilmemişti.

Oysa İbrahim Hilmi Paşa'nın bu teklifi kabul etmesinin altında yatan sebep, Ahmet Hurşit Paşa'nın Sırbistan'dan geri çekilmesi idi. Bu arada şubat 1811'de Tuna Ordusu komutanı Rus General Kamensky, Ruslara ait iki alayın Belgrat'a ilerlemesi emrini verdi. Bunun üzerine 10 şubat 1811'de Albay Fedoroviç, komutasındaki Rus birlikleri Belgrat'a girdi. Bunun yanında Belgrat'a siyasi işleri yürütmek amacıyla Nedoba isimli bir de Rus memur görevlendirildi. Rusların bu şekilde ilerlemesi ve Sırlara olan yardımlarının artması, diğer taraftan Osmanlı birliklerinin tam anlamıyla isyanı bastıramaması, Osmanlı Devleti'ni isyanı tekrar sulh yoluyla çözmeye yöneltti (Aslantaş, 2009:132-133). Bu bağlamda bir diğer önemli gelişme ise Rusya'nın, 1811 yılının ilkbaharında büyük bir taarruz için hazırlık yapmaya başlamasıydı. Bunun haberini alan Osmanlı Devleti, artık Rusya ile barış yapmak adına girişimlerde bulunmaya başladı. Osmanlı Devleti'ni barışa zorlayan bir diğer sebep ise Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'nın görüşüydü. Yusuf Ziya Paşa'ya göre büyük Rus ordusunun Tuna Nehri'ni geçmesi, Osmanlı Devleti için sonun başlangıcı olabilirdi. Zira Rus ordusunun tamamen Tuna'yı geçmesi demek, Sırlarla tamamen birleşmesi demektir. Bu durumda Osmanlı orduları için son derece tehlikeli bir durumdu. Diğer taraftan Rusya, bütün Rumeli reayasını ayaklandırabilirdi. Böyle bir durumun ortaya çıkmaması adına Rusya ile barış görüşmelerine biran önce başlaması gerekmektedir (Börekçi, 2001:106). Her ne kadar Osmanlı Devleti için bu olumsuz tablo ortaya çıkmış olsa da, Rusya içinde Fransa tehdidi ve tehlikesi yaklaşmaktaydı. Zira Fransa, Avusturya ile Ocak 1811'de bir ittifak antlaşması imzalamıştı. Bu noktada Rusya'nın, batı sınırları tehlike altına giriyordu. Hatta Rusya, bu tehlike karşısında Osmanlı Devleti üzerindeki bir kısım ordusunu batı cephesine kaydırmak zorunda kalmıştı. Rusya bu ordunun boşluğunu ise yine bu dönemde Sırlar ve bir yandan da Bulgarlardan organize edilen askeri birlikler ile tamamlamaya çalışılmaktaydı (İbrahim Yılmaz Çelik&Ali Gökçen Özdem, 2016:289-310). İşte böyle bir ortamda Rusya'nın, Osmanlı ile savaşa devam etmesi pek olası görünmüyordu. Ahmet Cevdet Paşa'nın da belirttiği gibi; "*Kısacası Ruslar, Osmanlı Devleti ile sulh anlaşması yapmak zorunda idi.*"(Ahmet Cevdet Paşa, 1984: 2457). Bu sebepten dolayı I. Aleksandr, taarruz için hazırlık yapan Kamensky'ye, emir göndererek savunmada kalmasını bildirdi. Bu arada hastalıktan dolayı Rus General Kamensky ölmüş ve Rus ordusunun başına General Kutuzov atanmıştı. Bunun yanında Fransa tehdidi neticesinde ordularını batıya doğru kaydırmaya devam eden Rusya'nın bu durumundan faydalanmak isteyen Osmanlı Devleti harekete geçti. Sadrazamlığa yeni atanan Laz Ahmet Paşa ileri harekâtla, Temmuz 1911'de Rusçuk ve Yergögü'nü zapt etmiş, Tuna'nın karşı kıyısına geçerek çarpışmalara başlamıştı. Buna karşılık Rus General Kutuzov da Tuna'nın diğer yakasına geçerek az sayıda kalan Osmanlı askerinin bulunduğu Rusçuk'u kuşattı. Rusçuk'un kuşatılması Os-

manlı ordusunun Rumeli'yle bağlantısını kesiyordu. Böyle bir ortamda Osmanlı Devleti daha fazla savaşmaya devam edemezdi. Bu sebepten dolayı Sadrazam Laz Ahmet Paşa, General Kutuzov'a, barış teklif etmek zorunda kaldı (Aslantaş, 2009:135). Bunun yanında yukarıda da belirttiğimiz gibi Rusya da, bu savaşı Fransa tehlikesi karşısında uzun süre götürme direncinde değildi ve biran önce Osmanlı Devleti'yle barış yaparak Fransa tehlikesine odaklanmak istiyordu.²²

Bükreş Antlaşması ve Sırpların Durumu

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan Bükreş Antlaşması yaklaşık yedi ay süren uzun görüşmelerin neticesinde 29 Mayıs 1812 tarihinde imzalanmıştır. Antlaşma on altı madde ve bir sonuçtan oluşmaktadır (Dzc, 2016: 181-210). İki taraf arasında ilk görüşmeler 31 Ekim 1811 tarihinde Yerköy'de başlamış ancak burada yapılan on üç görüşmede herhangi bir netice alınamamıştır (Ahmet Rasim, 2000: 52-53). Bunun zerine Bükreş'te devam edilen görüşmelerde daha çok Balkanlar, Anadolu'daki sınırlar, Eflak-Boğdan ve Sırlara verilecek ayrıcalıklar üzerinde durulmuştur (Ahmet Cevdet Paşa, 1984: 2453-2454). Antlaşmada Osmanlı tarafını Başmurahhas Sait Gaip Efendi, Rus tarafını ise Başmurahhas Andrie İtalisky temsil etmiştir. (Dzc, 2016: 181-210).

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında barış görüşmeleri başlar başlamaz Sırlar, I.Aleksandr'a bir heyet gönderdiler. Aleksandr, heyetin istek ve arzularını yerine getirmek için elinden geleni yapacağına dair Sırlara söz verdi (Börekçi, 2001:107). Hatta Aleksandr, barış görüşmelerinde Sırların, lehine maddeler koymayı bir şeref meselesi olarak addetmişti (İsmail, 1982: 73-119). Bunun yanında daha görüşmelerin başında General Kutuzov'a, Sadrazam Ahmet Paşa'ya bir mektup göndererek; "Sırp meselesine dair Osmanlı Devleti'nin şan ve şerefine layık olarak Sırların emniyetini istemiştir. Sadrazam Ahmet Paşa, ise "Sırp milletinin emniyeti Osmanlı Devleti'nin nizamı altında olduğunu belirterek" generalin görüşüne katılmıştır. Ancak Sırların, emniyeti hakkındaki görüş ve düşünceler her iki devletinde farklı yaklaştığı hatta birbirinin tam tersi olarak baktığı bir konumdaydı. Zira Sırp meselesi hakkındaki bu farklı görüş ve düşünceler barış görüşmeleri esnasında iki taraf arasında uzun ve etin tartışmaların yaşanmasına sebep olmuştur (Börekçi, 2001:107). Hatta Aleksandr'ın, Sırp meselesindeki tutumu sebebiyle bütün bir kiş boyunca antlaşma bir türlü imzalanamamıştır (Hammer, 2010:2525). Görüşmelerin başlarından itibaren Aleksandr'ın, Sırlar hakkında Osmanlı Devleti'nden istekleri şöyleydi;"*Osmanlı Padişah'ı Sırların bütün suçlarını affedecek, Sırlara haksızlık ve zulüm yapılmaması için tedbirler alacak. Sırlar kendi dâhili idarelerini Akdeniz adalarında olduğu gibi tanzim edecek ve Osmanlı, Sırların i*

²² Bükreş Antlaşması'na giden süreç için bkz,(İsmail, 1982: 23-119).

işlerine karışmayacak. İsyân sırasında ödenmemiş vergiler affedilecek ve iki yıl vergi alınmayacak. Vergilerin toplanmasına Osmanlı karışmayacak vergiler İstanbul'daki vekil vasıtasıyla verilecek, Sırpların, İstanbul'da daimi vekilleri bulunacaktı."(Börekçi, 2001:109-110), (Aslantaş, 2009:137).

Osmanlı Devleti ise Sırp meselesi ile ilgili olarak şu görüşü desteklemekteydi; Sırpların elinde bulunan silahların Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi ve Rusya'nın, Sırp meselesine fazla karışmaması. Bununla birlikte Osmanlı Devleti, Sırpların, bütün suçlarını affetmekte ve isyan dolayısıyla kimseyi hiçbir şekilde cezalandırmamayı kabul etmekteydi. Ancak bunun karşılığında Sırpların, isyan sürecinde yaptıkları bütün kale ve istihkâmla beraber her türlü savaş malzemesini, silah ve mühimmatı Osmanlı Devleti'ne teslim etmelerini de şart koşmaktaydı (İsmail, 1982: 73-119). Osmanlı Devleti'nin bu görüşü Rusya tarafına iletilerek Rusya'nın sunduğu şartlar kabul edilmemiştir. Diğer taraftan Osmanlı Devleti, Rusya'nın Fransa karşısında zor durum da olduğunu biliyor ve ona göre hareket ediyordu. Rusya ise Osmanlı teklifini reddetmekle beraber Fransa, tehlikesi sebebiyle şartlarını biraz daha yumuşatarak Osmanlı Devleti'ne tekrar iletmiştir (Börekçi, 2001:109-111), (İsmail, 1982:73-119). Netice itibariyle, 17 Mayıs'ta altı maddelik bir ön antlaşma imza edilmiş ve bu antlaşmaya uygun olarak 28 Mayıs 1812 tarihinde Bükreş Antlaşması²³ ortaya çıkmıştır. Onaltı maddelik Bükreş Antlaşması'nın sekizinci maddesi Sırpları ilgilendirmekteydi ve yeterince "açık olmayan"(Denis, 1915:62) bu madde şöyleydi;

Osmanlı Devleti, harağüzar reayası olan Sırpların, bütün cürümlerini affedecek, Sırpların yaptıkları istihkâmlar tamamen yıkılacak, öteden beri mevcut olan ve halen Sırpların elindeki bütün kale ve harp malzemeleri Osmanlı askerine teslim edilecek. Osmanlı Devleti, askerlerinin, Sırplara zülüm uygulanmaması için gerekli tedbirleri alacak. Cezayir-i Bahr-i Sefid ve benzeri yerdeki reayanın sahip olduğu "fevaid" Sırp milletine de tanınacak ve onlar gibi dâhili işlerini kendilerinin idare etmeleri sağlanacak. Vergiler Sırplar tarafından toplanıp Osmanlı Devleti'ne teslim edilecek, Sırp milletinin talepleri Sırplarla birlikte tanzim edilecektir. (Erim, 1953:251-25), (Aslantaş, 2009:138).

Bu şartlar Osmanlı Devleti için aslında ilerleyen yıllarda büyük bir tehdidin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacak türdendi. Bunun yanında devletin egemenlik ve hâkimiyet anlayışına da aykırıydı. Özellikle Sırpları ilgilendiren bu madde ileride Rusya'nın doğrudan müdahalesine zemin hazırlayabilirdi. Bu sebepten dolayı antlaşma imzalandıktan sonra Meclis-i Meşveret'te, Sırplarla ilgili maddenin ileride doğuracağı sorunlar ele alınmıştır. Meclis-i Meşveret'te görüşülen konuda; Sırpların,

²³ Bükreş Antlaşması'nın maddeleri için bkz, (İbrahim Yılmaz Çelik&Ali Gökçen Özdem, 2016:289-310), Uçarol, 2006:113-114).

elinde silahının olduğu, savaşçı bir millet oldukları dolayısıyla Memleketeyn reayası ile kıyas edilemeyeceği, eğer bu haklar tanınırsa Rumeli'de reaya kalmayıp hepsinin zamanla Sırlarla birleşerek ileride telafisi mümkün olmayan zararlar açabileceğiydi (Aslantaş, 2009:138). Buna ilaveten bu şartlar kabul olunursa Rusya'nın çok geçmeden buraya voyvoda tayin edeceği ve Sırbistan'ın bağımsızlığını kazanabileceğiydi. Özellikle II. Mahmut, bu maddenin Rusya tarafından iyi niyetli konulmadığına ve ileride tekrar bir Osmanlı-Rus Savaşı'na sebep olacağına inanıyordu (İsmail, 1982:73-119). Bu sebepten dolayı bu maddenin Rusya ile tekrar müzakere edilip tadil edilmesine karar verildi. Ancak özellikle Laz Ahmet Paşa ve Osmanlı murahhasları bu noktada Rusya ile çok defa görüşmelerde bulunmuş olmalarına rağmen antlaşmanın da imzalanmuş olmasından dolayı bu noktada Rusya geri adım atması ve madde olduğu gibi kabul edilmek zorunda kalınmuştır (Aslantaş, 2009:138).

Diğer taraftan Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılan barış antlaşması Sırları, hiçbir şekilde memnun etmemiştir (Toprak, 2019:103) Zira Kara Yorgi, Eflak ve Boğdan gibi Sırbistan'ın da bağımsız olmasını istiyor ve kendisini de bey olarak görüyordu. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin hiçbir şekilde Sırbistan'ın iç işlerine karışmamasını ve bütün kalelerin Sırların elinde kalmasını istiyordu. Bu sebepten dolayı Sırlara, Bükreş Antlaşması ve kendileriyle ilgili madde iletilince şu tepkiyi vermişlerdir; *"Biz Rusya ile yapılan antlaşmayı bilmeyiz, kendi başımıza hükümet olmak isteriz. Bu iş başka türlü düzelmez."* diyerek antlaşmaya karış çıkmışlardır (Ahmet Cevdet Paşa, 1984:2320). Bunun üzerine Osmanlı Devleti, Sırp meselesini ilk başta silah ve zor kullanmadan müzakere ve sulh yoluyla çözümenin çaresini aramaya başladı. Bunun en önemli sebebi ise Sırların bu defada Rusya yerine Fransa veya Avusturya'dan yardım istemek durumlarının olabileceğiydi. Bu arada Kara Yorgi, Rumeli valisine Sırlardan oluşan dört temsilci ile birde mektup gönderdi. Rumeli Valisi ve Sofya Zahire Nazırı Çelebi Efendi bu temsilciler ile müzakerelerde bulundular. Ancak bu müzakerelerde Sırların kabulü mümkün olmayan istekleriyle karşılaştılar.²⁴ Bu müzakerelerden sonra Osmanlı Devleti için artık Sırp meselesinin silah yoluyla çözümlenmesinden başka bir yol kalmamıştı. Bu bağlamda Serdar-ı Ekrem Hurşit Ahmet Paşa, Bosna ve Rumeli valilerine 26 Mart 1813 tarihinde gönderdiği emirde; *"Sırların isteklerinin kabulünün mümkün olmadığını ve sulh yoluyla çözümlenmesinin de artık mümkün olmayacağını, bu sebepten dolayı Sırların itaat altına alınmasının harpten başka bir yolunun kalmadığını bildirmiştir."*(Börekçi, 2001:120). Diğer taraf-

²⁴ Sırların, Osmanlı Devleti'nden istekleri şöyleydi: Semendire sancağının 12 kazası ve harp sırasında Sırlar tarafından zapt edilmiş olan Kranya, Fethüislam, Vidin ve Alacahisar sancağına tabi bazı kazalar ile Drina Nehri'ne kadar Bosna'ya tabi olan kazaların idaresinin Sırlara bırakılacaktı. Kara Yorgi'nin Eflak beyi gibi bey tayin edilmesi, her çeşit verginin Belgrat'ta mahiyetinde 50 kişi olduğu halde ikamet edecek olan Osmanlı Devleti muhassılına teslim edilmesi ve bu muhassıl ile onun hizmetinde bulunan adamlardan gayri hiçbir Türk'ün Sırların idareleri altında bulunan yerlerde ikamet etmemesi. (Mehmet Çetin Börekçi, 2001: 118-119).

tan Rus elçisine de; Sırların antlaşmayı kabul etmediği ve zorla itaat altına alınması gerektiği bildirilmiştir. Rus elçisi ise; bu durumun antlaşmanın ihlali olacağını bildirerek, Sırları nasihatle yola getirilmesi gerektiğini Osmanlı Devleti'ne iletmiştir. Osmanlı Devleti, Rusya'nın kendisini oyalayacağını ve işi sürüncemede bırakacağını anlayarak Sırp meselesinin kesin hali için harekete geçmiştir (Ahmet Cevdet Paşa, 1984: 2320). Mayıs 1813 yılında Niş tarafından Sırların üzerine yürüyecek olan ordunun başına Rumeli Valisi Karslı Ali Paşa getirilirken, Bosna tarafından harekete geçecek ordunun başına ise Bosna Valisi Silahtar Ali Paşa getirilmiştir. Vidin ordusunun komutası ise Ahmet Paşa'ya verilmiştir. Temmuz 1813 yılında harekâta başlayan Osmanlı orduları kısa süre içerisinde Sırların elinde bulunan Belgrat dâhil, bütün kaza ve kaleleri zapt etmiş ve Sırları ağır şekilde yenilgiye uğratmıştır (Börekçi, 2001:121-122). Bu saldırılar karşısında yenilen Kara Yorgi ise Avusturya'ya kaşmak zorunda kalmıştır. Belgrat'ın alınmasından sonra Hurşit Ahmet Paşa, Sırlar hakkında genel bir af ilan ederek silah ve cephaneleri toplatmış ve sükûnet sağlanmıştır (Ahmet Cevdet Paşa, 1984: 2329), (Toprak, 2019:105). Böylece 1804 yılından itibaren başta yeniçerilere karşı başlayan daha sonra Rusya'nın destek ve teşvikiyle bağımsızlık hareketine dönüşen Sırp isyanı 1813yılında tamamen kontrol altına alınarak Osmanlı egemenliği tekrar bölgeye hâkim olmuştur. Bundan sonra Sırlar, Nisan 1815 yılında Süleyman Paşa'nın idaresini bahane ederek tekrar isyan etmişlerdir. Bu kez isyanın başında Sırp Kenezi Miloş Obronoviç vardır.

Sonuç itibariyle; Rusya'nın, I. Petro ile hızlanan yayılcılık politikası, onun izlediği batılılaşma politikaları ile güçlenen Rusya için ilerleyen yıllarda gerçekteleşebilir hedefler halinde gelmiştir. Rusya'nın sıcak denizlere inme, Güney Slavlarını kışkırtarak kendi yayılcı hedeflerini elde etme ve Osmanlı Devleti'ni yıkma politikaları Balkanlara olan ilgisini arttıran önemli etkenlerdendi. Bununla birlikte Balkan milletlerinin, Ortodoks ve Slav karakteri Rusya'nın yayılcı hedefleri için elzem temeller oluşturmaktaydı. Balkanlardaki azınlıklar da kendi özerklik ve bağımsızlık hırsları için Rus yardımını bulmuş oluyorlardı. Dolayısıyla bu noktada azınlık arzuları ile Rusya'nın ihtirasları örtüşmüştü.

19. yüzyıl Balkanlardaki azınlık ayaklanmaları ile Osmanlı-Rus Savaşları arasında hep yakın bir ilişki vardı. Her iki kesim de Osmanlı Devleti'ne karşı işbirliğine gitmekteydi. 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşında da Rusya, Balkanlarda yaşayan Sırları, Osmanlı Devleti'ne karşı kullanmıştır. Bölgeye gönderilen ajanlar, konsololar, subaylar ve devlet memurları Sırları, Osmanlı aleyhine harekete geçirecek din ve ırk birliği adı altında Rusya'nın egemenliğini tesise çalışmışlardır. Sırlar ise 19. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'ne karşı kendilerine her anlamda yardım edecek devlet olarak Rusya'yı görmüştür.1804 yılında isyan başladıktan sonra Rusya'ya gönderilen Sırp heyetleri, Rusya'dan askeri, siyasi, ekonomik olmak üzere

her türlü yardımı talep etmiştir. 1806 yılında başlayan savaş sırasında Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya'nın yanında yer alan Sırlar, savaş boyunca saldırılarını aralıksız sürdürmüşlerdir. Rusya ise savaş devam ettiği sürece Osmanlı Devleti'ni iki cephede savaşa mecbur bırakmak ve bölgedeki varlığını güçlendirmek için sürekli olarak Sırlara askeri, lojistik, ekonomik olmak üzere birçok alanda destek sağlamış ve Osmanlı Devleti'ne karşı Sırları kullanmıştır.

Osmanlı Devleti 18. yüzyıldan itibaren Balkanlardaki hâkimiyetini kaybetmeye başlamıştır. Özellikle Rusya ile yapılan her savaş sonrası bölgedeki merkezi otoritesini biraz daha kaybetmiş ve azınlıklara siyasi haklar tanımak zorunda kalmıştır. 1804 yılında başlayan Sırp isyanına başta kayıtsız kalan devlet, isyanın mahiyeti zamanla büyüyüp genişleyince bastırmak için harekete geçmiştir. Ancak 1806 yılından itibaren isyanın uluslararası bir sorun haline dönüşmesi ve bu tarihten itibaren Rusya ile savaşın başlaması Osmanlı Devleti'nin, Sırp isyanına tam anlamıyla müdahalesini engellemiştir. Balkanlara yönelik politikaları olan büyük devletlerde bu isyanın ortaya çıkıp yaygınlaşmasında ve Osmanlı Devleti'nin isyana karşı politika üretip müdahale etmesinde kesin bir rol oynamışlardır. Osmanlı Devleti, her ne kadar Sırp isyanını ortadan kaldırmak için askeri ve siyasi olmak üzere birçok anlamda önlemler almaya çalışmış olsa da savaş süresince bunu başaramamıştır. 1806-1812 savaş yıllarında isyan tamamen kontrol altına alınamadığı gibi Rusya'nın da her alanda isyancılara desteği devam etmiştir. Altı yıl aralıklarla devam eden savaş 1812 Bükreş Antlaşması ile sona ermiştir. Osmanlı Devleti, bu savaş sırasında ve yapılan antlaşma ile her ne kadar fazla toprak kaybı yaşamamışsa da Sırlara verilen iç yönetimindeki özerklikle, Sırların varlığını resmen tanımak zorunda kalmıştır. Bu durum ise Balkanlarda ve daha geniş anlamda devletin her bölgesinde başlamış olan bağımsızlık isyanlarının gelişmesine ve iyice gün yüzüne çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda devletin egemenliği altında yaşayan diğer milletler, Osmanlı Devleti'ne karşı artık aktif olarak harekete geçmiş ve Sırları örnek almışlardır. Sırlara verilen özerklik, Balkanlardaki zaten var olan sorunların iyice dal budak salmasına sebep olurken, yapılan antlaşma ile Rusya'nın, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla müdahale etmesine de ortam hazırlamıştır.

KAYNAKLAR

1. Abdurrahman Şeref, (2017) *Fezleke-i Devlet-i Tarih-i Osmaniye*, "Günümüz Türkçesi Mehmet Sait Karaçorlu," İstanbul, Umuttepe Yayınları.
2. Ahmet Cevdet Paşa, (1984), *Tarih-i Cevdet*, Cilt 5, İstanbul, Üçdal Neşriyat.
3. Ahmet Rasim, (2000), *Osmanlı Tarihi*, Cilt 4, Hikmet Neşriyat.
4. Akçura, Y. (1988). *Osmanlı Devleti'nin Dağılıma Devri "XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda,"* Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Tarih Araştırmaları V

5. Armaoğlu, F. (1997), *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
6. Aslantaş, S. (1997), *19. Yüzyıl Şafağında Balkanlar Osmanlıda Sırp İsyamları*, İstanbul, Kitap Yayınevi.
7. Aslantaş, S. *Sırp İsyamlarına Giden Yol (1788-1804)* Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad), Cilt 3, Sayı 3, 2015, s.115-145.
8. B.H. Summer. (1993) *Büyük Petro ve Osmanlı İmparatorluğu*, Çev. Eşref Bengi Özbilen, İstanbul, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları.
9. Beydilli, K. *Kabakçı İsyamı*, TDV İslam Ansiklopedisi, 24. Cilt, 2001 s. 416-436.
10. Beydilli, K. *Küçük Kaynarca Antlaşması*, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, Cilt 26, Ankara, 2002, s. 524-527.
11. Börekçi, M.Ç. (2001), *Osmanlı İmparatorluğunda Sırp Meselesi*, İstanbul, Kutup Yıldızı Yayınları.
12. Çapraz, H. I. *Aleksandr Dönemi Rusya'nın Balkan Politikası (1801-1825)*, Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergileri, Sayı 2, 2015, s. 45-75.
13. Çelik, İY, Özdem, AG, *1812 Bükreş Antlaşması ve Rusya'nın Balkanlara Müdahalesi*, Balkan Tarihi, "Uluslar Arası Balkan Araştırmaları Sempozyumu" Cilt 1, 2016, s. 289-310.
14. Denis, E. (1915) *La Grand Serbie*, Librairie Delagrave, Paris.
15. Derviş, L, Devrişeva, K, *Çarlık Rusya'sının Akdeniz Politikası'nın Arka Planı*, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, "Cedrus", Cilt 3, 2015 s. 351-364.
16. Düzcü, L. *Tuna Sınırını Yeni Baştan Düzenlemek/ Tahdid-İ Hudud: Osmanlı'nın Rusya İle İmtihanı (1812- 1818)*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 16, Sayı 3, 2016, s. 181-210.
17. Efe, H, Kızıl M, *Osmanlı'nın Kuzey ve Doğu Politikası ve Rusya'nın "Sıcak Denizlere İnme Politikası" Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları*, KAÜİİBFD, Cilt 9, Sayı 17, 2018 s. 297-334.
18. Erim, N. (1953), *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri*, Cilt 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
19. Erol, S. *1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Pehlivan İbrahim Ağa'nın Rolü*, Türkiye-Rusya Araştırmaları Dergisi 3, 2020, s. 23-53.
20. Fedakâr, C. *Belgrat Kalesinin İşgali (1787-1792 Osmanlı-Avusturya, Rus Savaşlarında)*, History Studies, 11/4, Ağustos 2019 s. 1153-1178.
21. İnalçık, H. (2020), *Devlet-i Aliyye "Osmanlı Üzerine Araştırmalar-1"*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
22. İnalçık, H. *Osmanlıların Trakya'ya Yerleşmesi*, (1352-1361), Doğu Batı Dergisi, Sayı 52, s. 9-22.
23. İsmail, F. *Bükreş Andlaşmasının Müzakereleri 1811-1812*, Belleten, Cilt XLVI, Sayı 181, Ocak 1982 s. 23-119.
24. Jelavich, B. (2013), *Balkan Tarihi (18. ve 19. Yüzyıllar)*, Çev. İhsan Durdu, Haşim Koç, Gülçin Tunalı, İstanbul, Küre Yayınları.
25. Hammer, J. V. (2010), *Büyük Osmanlı Tarihi*, Hazırlayan; Mümin Çevik, Cilt 9, İstanbul, Milliyet Yayınları.
26. Karal, E. Z. (2007), *Osmanlı Tarihi "İslahat Fermanı Devri (1861-1876)"*, Cilt 6, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
27. Karal, E. Z. (2007), *Nizam-ı Cedid ve Tanzimat devirleri (1789-1856)"*, Cilt 5, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
28. Karpat, K. H. (2019), *Balkanlarda, Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, İstanbul, Timaş Yayınları.
29. Köse, O. *Balkanlarda Rus Konsolosluklarının Kuruluşu ve Faaliyetleri*, TurkishStudies/ Türkoloji Dergisi, I/2, Erzincan, 2006, s.141-155.

Tarih Araştırmaları V

30. Kurat, A. N. (1987), *Rusya Tarihi Başlangıcından 1917'ye Kadar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
31. Morrison, W. A.(1942), *The Revolt of the Serbs against the Turks, (1804-1813)*, Cambridge University Press.
32. Mufassal Osmanlı Tarihi.(1971), Cilt 5, İstanbul, Güven Basımevi.
33. Mustafa Nuri Paşa,(1980), *Neteyicül-Vukuat- Kurumlar ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt 3-4.
34. Ortaylı, İ. (2018), *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul, Timaş Yayınları.
35. Ranke, Leopold.(1853), *The History of Servia and Servian Revolution*, Translated by Alexander Kerr, London, Henry G. Gohn.
36. Roberts, J. M.(2015), *Avrupa Tarihi*, Çev. Fethi Aytuna, İstanbul, İnkılâp Kitapevi.
37. Sezen, T. (2017), *Osmanlıda Yer Adları*, Anlara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
38. Süslü, A.*Osmanlı İmparatorluğunu Paylaşma Projeleri (1807-1812)*, Belleten, Cilt XLVII, Sayı 187, Temmuz 1983, 745-774.
39. Süslü, Azmi. *Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri, 1798-1807*, Belleten, Cilt 47, Sayı 184, Ocak 1983 s. 259-279.
40. Teymurova, G,*1806-12 Osmanlı-Rus Savaşı ve Azerbaycan*, Osmanlı Medeniyeti Araştırma Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 2016, s. 45-59.
41. Toprak, S. (2019),*19. Yüzyılda Balkanlarda Ulusçuluk Hareketleri ve Avrupalı Devletlerin Balkanlar Politikası*, Ankara, Gece Akademi.
42. Toprak, S. *Osmanlı-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Sırbistan'ın Bağımsızlığı*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, 2013 s. 348-353.
43. Tuncer, H. (2019),*19. Yüzyıl Osmanlı Savaşları, "Osmanlı'nın Çöken Askeri Gücü,"* İstanbul, Kaynak Yayınları.
44. Uçarol, R. (2006), *Siyasi Tarih, (1789-2001)*, İstanbul, Der Yayınları.
45. Uygun, S. *Sırp İsyamı ve Hürşit Ahmet Paşa*, Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 4, Sayı 17, 2011, s. 416- 436.
46. Yılmaz, D. (2001), *Osmanlı'nın Son Yüzyılı "Cumhuriyete Giden Yol,"*Konya, Çizgi Kitapevi.